OSNOVNI DEMOGRAFSKI PROCESI NA KVARNERSKIM OTOCIMA OD 1991. DO 2011. GODINE

BASIC DEMOGRAPHIC PROCESSES ON THE KVARNER ISLANDS 1991-2011

IVAN LAJIĆ[1], ROKO MIŠETIĆ[2]

[1] Institut za migracije i narodnosti, Zagreb / *Institute for Migration and Ethnic Studies*
[2] Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb / *The Catholic University of Croatia*

UDK: 314.8(497.5-3 Kvarner)"1991/2011"
=111=163.42

Primljeno / *Received*: 2012-01-09

Prethodno priopćenje
Preliminary communication

U radu se razmatraju osnovni demografski procesi na Kvarnerskim otocima u posljednjih 20 godina. Rezultati popisa stanovništva u tom razdoblju pokazuju stalni rast broja stanovnika na Kvarnerskim otocima te ovaj prostor promoviraju u jednu od vitalnijih podregija Primorsko-goranske županije. Rezultati analize pokazuju da je za ove pozitivne demografske pokazatelje zaslužna mehanička komponenta ukupnog kretanja stanovništva, odnosno useljavanje, koje je uspjelo nadjačati negativno prirodno kretanje. Dakako, to je rezultiralo činjenicom da kretanje stanovništva Kvarnerskih otoka od 1991. do 2011. godine pripada tipu "regeneracija imigracijom". No kako se pojačano useljavanje nije odrazilo na ublažavanje negativnoga prirodnog kretanja, za pretpostaviti je da u useljeničkom kontingentu dominira "fiktivno" stanovništvo. Ovoj pretpostavci ide u prilog i usporedba indeksa popisne promjene 2011./2001. i tipa indeksa demografskih resursa 2001. godine.

Ključne riječi: Kvarnerski otoci, ukupno kretanje stanovništva, indeks demografskih resursa, tipovi kretanja stanovništva

The paper describes the basic demographic processes on the Kvarner islands in the last twenty years. The census data from this period show a constant population growth on the Kvarner islands and promote them into one of the most vital sub-regions of the Primorje-Gorski Kotar County. The results of the analysis show that the mechanical component of the total population change, i.e. immigration, which managed to overcome the negative natural demographic trend, was the cause of this positive demographic trend. As a result, natural population change on the Kvarner islands 1991-2011 belongs to the "regeneration by immigration" type. However, since increased immigration did not influence the reduction of the negative natural demographic trend, it is safe to presume that "fictive" residents dominate the immigration contingent. This hypothesis is supported by the comparison of the census change index 2011/2001 and the type of demographic resources index in 2001.

Keywords: The Kvarner islands, total population change, the demographic resources index, types of population change

Uvod

Hrvatsko je otočje tijekom 20. stoljeća predstavljalo zoran primjer prostora s izraženim regresijskim demografskim procesima. Snažna depopulacija koja se javlja na početku stoljeća dodatno je ojačala nakon Drugoga svjetskog rata te je u kauzalnom odnosu s društveno-gospodarskim zaostajanjem degradirala ovaj potencijalno

Introduction

During the 20th century, the Croatian islands were a representative example of an area with intense demographic regression processes. The strong depopulation that began at the beginning of the century strengthened after the World War II and, along with the socio-demographic lag, degraded this potentially valuable area. The same

vrijedan prostor. Ovakvu su sudbinu, dakako, imali i Kvarnerski otoci, ali samo do 1971. godine od kada je smjer krivulje kretanja broja stanovnika dobio uzlaznu putanju. Prvi rezultati Popisa stanovništva, kućanstava i stanova provedenog 2011. godine pokazuju da se trend triju zadnjih međupopisnih razdoblja iz prošlog stoljeća nastavio i u prvom međupopisju 21. stoljeća. Kako još nisu dostupni podaci o strukturama stanovništva prijeko potrebnih za detaljnije demografske analize, cilj ovoga rada jest utvrditi osnovne demografske procese na Kvarnerskim otocima u posljednjih dvadeset godina i to ukupno i na razini administrativno-teritorijalnih jedinica. Analizom sastavnica ukupnog kretanja stanovništva utvrdit će se nositelji demografskih promjena u ovom prostoru, a korištenjem sintetičnog pokazatelja demografskih resursa utvrđenog u vrijeme popisa iz 2001. godine uvidjet će se koliko su se oni zapravo i ostvarili. Upravo će usporedna analiza indeksa demografskih resursa i indeksa međupopisne promjene, na naseljskoj razini pokazati je li ostvareni demografski napredak u prvom desetljeću ovoga stoljeća na Kvarnerskim otocima stvarnoga ili prividnoga karaktera.

destiny was shared by the Kvarner islands, but only until 1971 when the population change curve turned upwards. The first 2011 Census of Population, Households and Dwellings results show that the trend of the last three inter-census periods from the previous century continued through the first inter-census of the 21st century. Since the population structure data necessary for further demographic analysis are still not available, the purpose of this paper is to determine the basic demographic processes on the Kvarner islands in the last twenty years in total and on the level of administrative-territorial units. The analysis of total population change components will determine the bearers of demographic changes in the area while the use of the synthetic marker of demographic resources determined during the 2001 Census, will show to what extent those resources have actually been realised. Comparative analysis of the demographic resources index and the intercensal changes index on the level of settlements will show whether the achieved demographic progress on the Kvarner islands in the first decade of this century is real or ostensible.

Metodološke naznake

Popis stanovništva iz 2011. godine usklađen je s međunarodnim standardima kojima se utvrđuju zajednička pravila u prikupljanju podataka o stanovništvu i stanovima te određuju definicije koje su zemlje obvezne primijeniti u svojim popisima kako bi se osigurala međunarodna usporedivost podataka[1]. U ovom slučaju primarno se zahtijeva međunarodna usporedivost, a ne kompatibilnost s prethodnim popisom (popisima). U skladu s tim u kategoriju "ukupan broj stanovnika" nisu uključene osobe koje u mjestu popisa imaju prebivalište, a u trenutku popisa su bile odsutne dulje od godine dana ili, pak, namjeravaju biti odsutne dulje od jedne godine, a u mjesto popisa ne dolaze barem jedanput na tjedan. Druga kategorija stanovništva koja nije uključena u ukupno stanovništvo su osobe koje u mjestu popisa imaju boravište kraće od jedne godine i ne namjeravaju ostati u njemu dulje od jedne godine. Kategorija koja je najnovijim popisom izuzeta iz skupine ukupnog stanovništva su hrvatski studenti koji

[1] O tome više vidjeti u: *Preporuke konferencije europskih statističara za popise stanovništva i stanova 2010. godine (prijevod)*, DZS, Zagreb, 2008.

Methodology

The 2011 Census was harmonised with the international standard through which joint rules for data on population and housing collection are established and determines the definitions that countries are obliged to apply in all their censuses in order to ensure international data comparability[1]. In other words, international comparability and not compatibility with previous censuses is required. Accordingly, the "total population" category does not include residents of a census settlement who, at the census moment, were absent from their place of residence for more than a year or intended to be absent for more than a year without coming to the census settlement at least once a week. The second population category not included in the total population are persons who had been temporary residents in the census settlement for less than a year and who had no intention to reside in it for more than a year. The category that was removed from the total population in

[1] Further information in: Conference of European Statisticians Recommendations for the 2010 Censuses of Population and Housing *(translation)*, DZS, Zagreb, 2008.

studiraju u inozemstvu. Dok je prethodni Popis iz 2001. godine kategorijom ukupnog stanovništva obuhvaćao i odsutno stanovništvo iz Republike Hrvatske koje je učestalo posjećivalo mjesto prebivališta (bez obzira što to značilo), ovaj put se učestalost definira tjednim dolascima, tako da se ovim kriterijem jasnije mogu odrediti kategorije stvarnoga i fiktivnoga stanovništva pojedinih naselja. To se prvenstveno odnosi na izbjeglice iz Hrvatske koji ovaj status nisu samoinicijativno htjeli prihvatiti i postati stanovnicima zemlje novog prijma te vlasnici kuća za odmor koji ne mogu, ako stvarno ne žive u mjestu u kojem se nalazi kuća za odmor, izjaviti da su stalno stanovništvo ili da dolaze u svoju vikendicu svakoga tjedna. U uredbama Europske unije osobe izbjegle iz zemlje ne navode se kao iznimka pa se na njih primjenjuje kriterij odsutnosti od 12 mjeseci i bit će uključeni u ukupan broj stanovnika zemlje u kojoj se nalaze. Taj kriterij, osim zemalja Europske unije, primjenjuju i Hrvatskoj susjedne zemlje. Time se osigurava da te osobe budu uključene u ukupan broj stanovnika samo jedne zemlje. U Popisu 2011. godine, u skladu s međunarodnim standardima, za definiranje ukupnog stanovništva primijenio se koncept uobičajenog mjesta stanovanja (*place of usual residence*). Prema tom konceptu, ukupnim stanovništvom zemlje smatraju se sve osobe koje u toj zemlji imaju svoje uobičajeno mjesto stanovanja. Uobičajenim mjestom stanovanja smatra se ono mjesto u kojem osoba provodi većinu svojega dnevnog vremena bez obzira na kratkotrajnu odsutnost iz toga mjesta (npr. zbog odlaska na odmor, putovanje, liječenje, u posjet i sl.). U skladu s definicijom uobičajenog mjesta stanovanja, ukupan broj stanovnika obuhvatio je:

- osobe koje uoči kritičnog trenutka popisa žive neprekidno u svojem uobičajenom mjestu stanovanja barem 12 mjeseci,
- osobe koje su tijekom 12 mjeseci uoči kritičnog trenutka popisa došle u svoje uobičajeno mjesto stanovanja s namjerom da u njemu ostanu barem godinu dana. Razdoblje od jedne godine i dulje te namjera prisutnosti/odsutnosti od najmanje jedne godine osnovni su kriteriji za uključivanje ili isključivanje osoba iz ukupnog stanovništva zemlje.

Isto kao i ovaj popis stanovništva, demografskim analitičarima veliki problem predstavlja metodološko usklađenje i prethodnih popisa, naročito onoga iz 2001. godine s metodologijom popisa iz 1991. godine[2]. Kako se Popis stanovništva

[2] O tome više vidjeti u: Gelo, 2004. i Pokos, 2001.

the last census was the category of Croatian students who study abroad. While the previous (2001) Census included the absent residents who regularly visited the place of residence (whatever that meant), this time the frequency of visits was defined by weekly visits, which allowed the identification real and fictional residents categories of certain settlements. This particularly refers to refugees from Croatia, who did not want to accept this status and become citizens of the receptive country, and second home owners who cannot declare that they are permanent residents or that they come to the second home on weekly basis since they do not actually live there. According to the EU regulations, people who fled the country are not an exception, so the 12-months-absence criterion applies to them also, and they will be included in the total population in their current country of residence. Besides the EU countries, the criterion has been applied in Croatia's neighbouring countries. This ensures the inclusion of those people in the population of only one country. In the 2011 Census, according to the international standard, the concept of the *place of usual residence* was used for defining the total population. According to this concept, the total population of a country includes all persons whose place of usual residence is located in that country. The place of usual residence is defined as the place where a person spends most of his/her daily time, regardless of short-term absences (e.g. vacation, journeys, medical treatments, visits, etc.). According to the definition of the place of usual residence, the total population should include the following:

- People who have lived in their place of usual residence for a continuous period of at least 12 months;
- People who arrived in their place of usual residence within 12 months before the census with the intention of staying there for at least one year. Therefore, the period of one year or longer and the intention of presence/absence of at least one year are the basic criteria for inclusion or exclusion of persons in/from the total population of a country.

Methodological compliance with previous censuses represents quite an issue for demographic analysts, particularly harmonising the 2001 Census with the 1991 Census methodology[2]. As the 2001 Census methodology greatly differs from the previous one's, the methodological comprehension

[2] Further information in: Gelo, 2004 and Pokos, 2001

iz 2001. godine bitno razlikuje od prethodnog, metodološki obuhvati oba popisa (1991. i 2001.) moraju se "približiti" kako bi "izravnanjem" bilo moguće odrediti i pojedine demografske parametre. Usklađenje rezultata popisa stanovništva (ukupan broj stanovnika naselja) prijeko je potrebno učiniti iz više razloga – jedan je da se mogu kvalitetno odrediti relativne stope promjene broja stanovnika promatranih jedinica, a drugi značajni razlog je omogućavanje izračunavanja stopa prirodnoga kretanja stanovništva (nataliteta, mortaliteta i prirodne promjene) u promatranom razdoblju. Na temelju usporedivih rezultata popisa te egzaktnih rezultata prirodnog kretanja daje se mogućnost precizne konstrukcije selidbenih salda. Cilj ove analize je utvrditi demografsko stanje na Kvarnerskim otocima na temelju prvih rezultata Popisa stanovništva 2011. godine. Kako u prvim rezultatima Popisa stanovništva 2011. godine nema kategorija stanovništva nužnih za prilagodbu podataka prijašnjim popisima, primorani smo koristiti kategoriju "ukupan broj stanovnika" za sve popisne godine. Stoga ovu analizu valja shvatiti u prvom redu kao trend promjena osnovnih demografskih pokazatelja stanovništva Kvarnerskih otoka.

Kretanje ukupnog broja stanovnika Kvarnerskih otoka u razdoblju od 1991. do 2011. godine

Kvarnerski su otoci[3] (Slika 1.) otočna skupina koja u prethodnih 20 godina bilježi porast ukupnog broja stanovnika. Ostale su otočne skupine (sjevernodalmatinska, srednjodalmatinska i južnodalmatinska) u tom razdoblju prolazile depopulacijske međupopisne faze različitog intenziteta gdje je katkad ekstremna depopulacija nagovještavala čak i najpesimističniji demografski scenarij, odnosno izumiranje stanovništva. Kvarnerski otoci su u tom razdoblju ujedno predstavljali jednu od vitalnijih podregija Primorsko-goranske županije (Tablica 1.).

Na početku treba istaknuti da i unutar skupine Kvarnerskih otoka možemo uočiti razlike u ukupnom kretanju broja stanovnika. Poseban slučaj predstavljaju otoci Lošinjskog arhipelaga (Unije, Susak, Ilovik, Male i Vele Srakane) koji u demografskom smislu dijele sudbinu malih otoka Jadrana, a to je kontinuirana depopulacija,

[3] Kvarnersku otočnu skupinu čini 49 otoka od kojih je, u analiziranom razdoblju, samo devet naseljeno (Lajić, 2006).

of both censuses (1991 and 2001) has to "come closer" so it would be possible to determine certain demographic parameters by "equalising" them. Harmonising census results (total population of settlements) is necessary for a number of reasons – firstly, to determinate the relative population change rate in the observed units, and, secondly, to determinate the natural population change rate (birth rate, mortality and natural change) in the observed period. Comparable census results and exact results of natural population change create a good basis for precise calculation of migration balances. The aim of this analysis is to determine demographic situation on the Kvarner islands based on the first results of the 2011 Census. Since the first results of the 2011 Census do not contain categories of population necessary for harmonizing data with the previous censuses, we had to use the "total population" category for all census years. Therefore, this analysis should primarily be seen as a survey of basic demographic indicators trend changes for the Kvarner islands population.

Total population change on the Kvarner islands in the period from 1991 to 2011

The Kvarner islands[3] (Figure 1) have been recording growth in total population over the last twenty years. Other groups of islands (North Dalmatian islands, Central Dalmatian islands and South Dalmatian islands) have gone through intercensal depopulation phases of various intensities, which, at certain points, implied the most pessimistic demographic scenario, i.e. population extinction. During that period, the Kvarner islands represented one of the most vital subregions in the Primorje-Gorski Kotar County (Table 1).

It is important to say at the beginning that there are differences in total population change within the Kvarner group of islands itself. Islands belonging to the Lošinj archipelago (Unije, Susak, Ilovik, Male and Vele Srakane) particularly stand out since they share the same demographic destiny of all the small islands in the Adriatic, i.e. a continuous depopulation, disappearance of the youngest population and rapid growth of elderly population. On the other side, there is also the island of Krk, connected to the mainland by a bridge,

[3] The Kvarner group of islands consists of 49 islands, only nine of which were inhabited during the analysed period (Lajić, 2006).

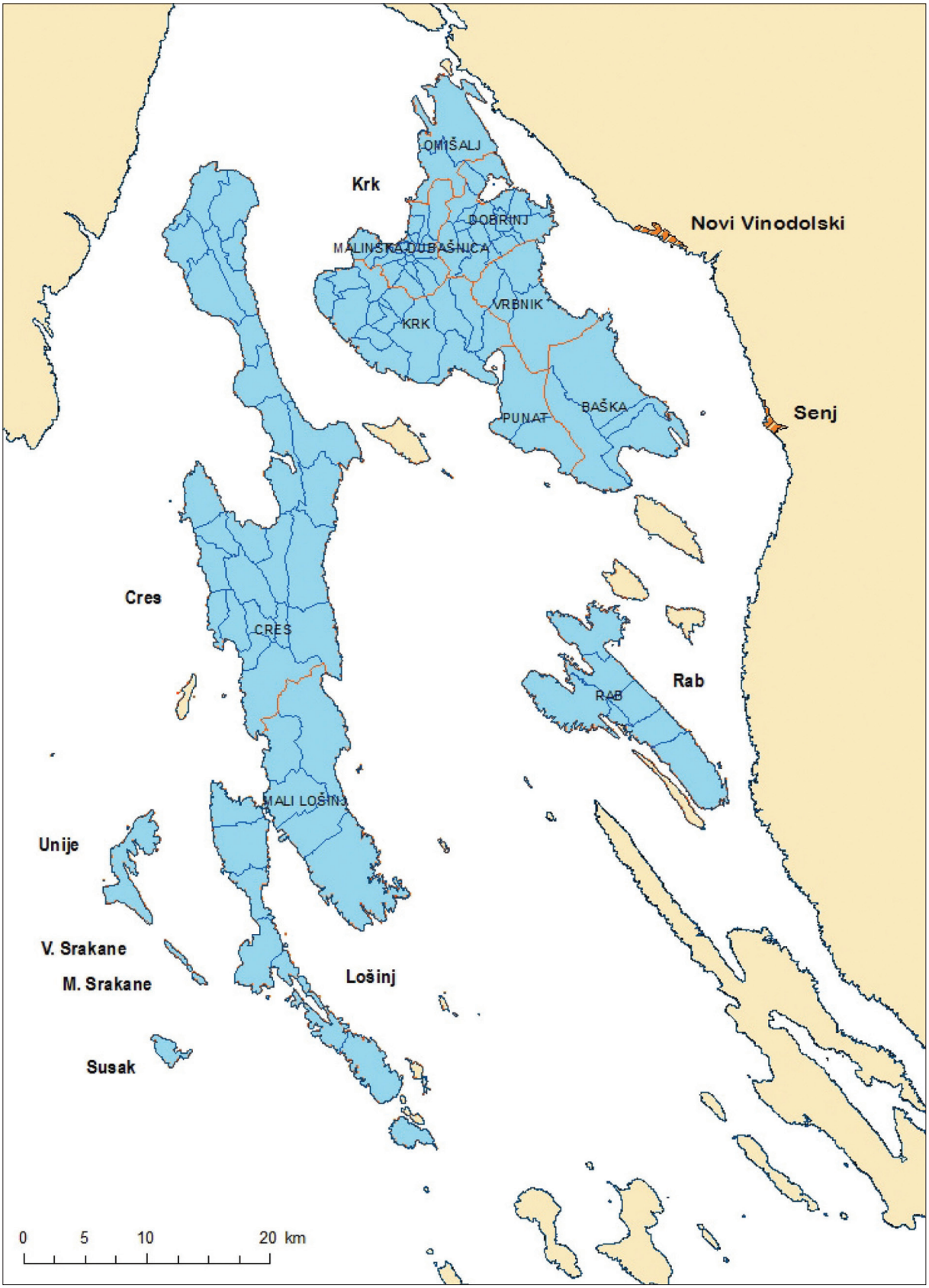

Slika 1. Administrativno-teritorijalna podjela Kvarnerskih otoka
Figure 1 Administrative-territorial division of the Kvarner islands

Tablica 1. Kretanje broja stanovnika hrvatskih otočnih skupina od 1991. do 2011. godine
Table 1 Population change on Croatian archipelagos in the period from 1991 to 2011

Otočna skupina	Broj stanovnika			Indeks međupopisne promjene		
	1991.	2001.	2011.	2001./ 1991.	2011./ 2001.	2011./ 1991.
Kvarnerski otoci	37 403	38 687	39 448	103,4	102,0	105,5
Sjeverno-dalmatinski otoci[4]	*23 033*	*22 565*	*24 811*	*98,0*	*110,0*	*107,7*
Srednjo-dalmatinski otoci	*43 236*	*42 159*	*42 272*	*97,5*	*100,3*	*97,8*
Južno-dalmatinski otoci	*20 492*	*19 007*	*18 200*	*92,8*	*95,8*	*88,8*
Dalmatinski otoci	86 761	83 731	85 283	96,5	101,9	98,3
Ukupno hrvatski otoci	**124 164**	**122 418**	**124 731**	**98,6**	**101,9**	**100,5**
Island group	**Population**			**Intercensal change index**		
	1991	**2001**	**2011**	**2001/ 1991**	**2011/ 2001**	**2011/ 1991**
Kvarner islands	37,403	38,687	39,448	103.4	102.0	105.5
North Dalmatian islands[4]	*23,033*	*22,565*	*24,811*	*98.0*	*110.0*	*107.7*
Central Dalmatian islands	*43,236*	*42,159*	*42,272*	*97.5*	*100.3*	*97.8*
South Dalmatian islands	*20,492*	*19,007*	*18,200*	*92.8*	*95.8*	*88.8*
Dalmatian islands	86,761	83,731	85,283	96.5	101.9	98.3
Croatian islands in total	**124,164**	**122,418**	**124,731**	**98.6**	**101.9**	**100.5**

Izvor: Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gospodarstava, 31. 3. 1991., Stanovništvo u zemlji i u inozemstvu po naseljima, Dokumentacija 911, DZS, Zagreb, 1996.; Popis stanovništva kućanstava i stanova 31. 3. 2001., Stanovništvo prema prisutnosti/odsutnosti, po naseljima, DZS, Zagreb, CD-ROM, 2004.; Statističko izvješće DZS br.1441, Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011., prvi rezultati, Zagreb 2011.
Source: Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gospodarstava, 31. 3. 1991, Stanovništvo u zemlji i u inozemstvu po naseljima, Dokumentacija 911, DZS, Zagreb, 1996; Popis stanovništva kućanstava i stanova 31. 3. 2001, Stanovništvo prema prisutnosti/odsutnosti, po naseljima, DZS, Zagreb, CD-ROM, 2004; Statističko izvješće DZS br.1441, Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011, prvi rezultati, Zagreb 2011

nestanak najmlađe populacije i ubrzano povećanje udjela starog stanovništva. Na drugoj strani imamo premošteni Krk koji sve manje nosi insularna obilježja, što se bitno održava na njegovu demografsku situaciju i glavninu demografskih procesa. Upravo će porast broja stanovnika na otoku Krku u posljednjem međupopisnom razdoblju poništiti umjerenu depopulaciju preostalih Kvarnerskih otoka. Na otoku Krku možemo uočiti dvije različito dinamične demografske skupine administrativnih jedinica. Na jednoj, demografski propulzivnoj, nalaze se grad Krk te općine Punat, Omišalj i Malinska-Dubašnica. Drugu skupinu, nepovoljnijih demografskih pokazatelja, sačinjavaju općine

[4] Stanovništvu otoka Krapnja je u rezultatima popisa stanovništva 1991. godine pribrojeno stanovništvo naselja Brodarica koje se nalazi na kopnu. Stoga su podaci za 1991. godinu korigirani na način da je iskazan broj stanovnika na temelju proporcija iz 2001. godine podijeljen između ova dva naselja.

which makes it less and less insular in character. This has a significant influence on its demographic situation and most of its demographic processes. It was the population growth on the island of Krk in the last intercensal period that undid the moderate depopulation on other Kvarner islands. Two groups of administrative units with different demographic dynamics can be noticed on the island of Krk. One of them is demographically propulsive and includes the town of Krk and municipalities of Punat, Omišalj and Malinska-Dubašnica. The other group, with unfavourable demographical indicators, includes the municipalities of Vrbnik, Baška and Dobrinj. Economic transformation, i.e. industrialisation of Omišalj was indivertibly

[4] The population of the Brodarica settlement, which is situated on the mainland, was added to the population of the island of Krapanj in the 1991 Census. Therefore, the 1991 data was corrected by dividing the stated population, based on 2001 proportions, between these two settlements.

Vrbnik, Baška i Dobrinj. Gospodarsku preobrazbu, to jest industrijalizaciju Omišlja neminovno je pratio demografski polet, tako da je ova općina u posljednjih tridesetak godina jedna od vodećih administrativno-teritorijalnih jedinica u Republici Hrvatskoj po stopama porasta broja stanovnika (broj stanovnika u ovom razdoblju povećao gotovo dva i pol puta). U prvom desetljeću je povećanje posljedica snažne imigracije, međutim u iduća dva međupopisna razdoblja u porastu broja stanovnika sve više participira i prirodni prirast. Blizina Rijeke i most kojim je otok spojen s kopnom omogućili su dnevnu cirkulaciju na relaciji Omišalj – Rijeka, što je u Omišlju stvorilo efekt predgrađa regionalnog centra – Rijeke. To je, uz spomenutu mogućnost zapošljavanja također pridonijelo useljavanju stanovništva. Danas, zbog strukturalnih promjena i otežanih uvjeta privređivanja omišljanske privrede imamo prvi put u promatranom razdoblju i smanjenje broja stanovnika. Povijesno, a i suvremeno središnje naselje na otoku je jedini otočni grad – Krk. Rast broja stanovnika u Krku potiču turizam i popratne djelatnosti, što je još očitije kod turističke općine Malinska-Dubašnica. Vrbnik tek u ovom posljednjem međupopisnom razdoblju bilježi blagi porast broja stanovnika, ali je to jedina administrativno-teritorijalna jedinica na Krku koja je u proteklih 20 godina imala pad broja stanovnika za 3,3%. Kod Dobrinja, nakon stabilne faze između 1991. i 2001. godine s porastom od 1,3%, u najnovijem razdoblju porast je tek neznatno veći. Premda se u dva posljednja međupopisna razdoblja broj stanovnika na Malom Lošinju smanjuje, ovo je naselje i nadalje najveći grad na jadranskim otocima (samo naselje 5 990 stanovnika; administrativna jedinica 8 070 stanovnika). Zašto je došlo do smanjenja broja stanovnika u Malom Lošinju teško je odgovoriti bez ozbiljnije raščlambe. Jedan razlog leži u tome da je to naselje i središte otoka najudaljenije od svojeg makroregionalnog centra. Drugi od razloga leži i u krizi brodogradnje i pomorske privrede u kojoj je ovo naselje sve do današnjih dana imalo značajnu ulogu unutar hrvatske privrede. Jedan od mogućih razloga smanjenja je i odlazak profesionalnog osoblja JNA i njihovih obitelji, jer je Mali Lošinj, za razliku od drugih Kvarnerskih otoka jedini imao više vojnih baza pa tako i doseljenoga vojnog stanovništva.

Neočekivano, najnoviji je popis u skupinu depopulirajućih otoka svrstao i otok Rab, koji se od sredine posljednjega međupopisnog razdoblja administrativno dijeli na grad Rab i na općinu

followed by a demographic growth; therefore, this municipality has been one of the leading administrative-territorial units in the Republic of Croatia in population growth in the last thirty years (the population has grown almost two and a half times). In the first decade, the increase was a consequence of strong immigration but in the two following intercensal periods, natural growth significantly contributed to the growing population. The proximity of Rijeka and the bridge that connects the island to mainland made daily circulation between Omišalj and Rijeka possible, which created a suburb effect of the regional centre – Rijeka – in Omišalj. All of the above, along with the previously mentioned employment opportunities, has contributed to immigration. Structural changes and current difficult economic situation in Omišalj have resulted in the first population decline during the observed period. The only town on the island, the town of Krk, is both a historical and modern centre of the island. Population growth in the town of Krk stimulates tourism and related activities, which is even more apparent in the tourism-oriented municipality of Malinska-Dubašnica. Vrbnik has recorded a slight population growth only in the last intercensal period. At the same time, it is the only administrative-territorial unit on the island of Krk that has recorded a 3.3% population decrease in the last twenty years. Dobrinje went through a stable phase between 1991 and 2001 with the growth rate of 1.3%, which only slightly increased over the last period. Even though the population has been decreasing on Mali Lošinj during the last two intercensal periods, this settlement is still the biggest town in the Adriatic islands (the settlement alone has a population of 5,990, and the administrative unit has a population of 8,070). It is difficult to define reasons for population decrease on Mali Lošinj without a serious analysis. The first reason is the distance between the settlement and its macro-regional centre. The second reason is the crisis in shipbuilding and maritime industry in which this settlement had a very important role within Croatian economy until now. One of the possible reasons for the decrease is also the departure of the JNA military staff and their families, since Mali Lošinj, unlike other Kvarner islands, was the only island with several military bases the staff of which were immigrants to the island.

The last census has unexpectedly placed the island of Rab into the group of depopulating islands. Since the middle of the last intercensal period, the island has been administratively divided into the town of Rab and the municipality of

Tablica 2. Kretanje broja stanovnika općina i gradova na Kvarnerskim otocima od 1991. do 2011. godine
Table 2 Population changes in municipalities and towns on the Kvarner islands in the period between 1991 and 2011

Grad/Općina		Broj stanovnika			Indeks popisne promjene		
		1991.	2001.	2011.	2001./ 1991.	2011./ 2001.	2011./ 1991.
Grad	Cres	2 971	2 959	2 853	99,6	96,4	96,0
Grad	Krk	4 997	5 491	6 243	109,8	113,7	124,9
Grad	Mali Lošinj	8 825	8 388	8 070	95,0	96,2	91,4
Grad	Rab[5]	9 205	9 480	9 241	103,0	97,5	100,4
Općina	Baška	1 456	1 554	1 668	106,7	107,3	114,6
Općina	Dobrinj	1 944	1 970	2 023	101,3	102,7	104,1
Općina	Malinska-Dubašnica	2 161	2 726	3 142	126,1	115,3	145,4
Općina	Omišalj	2 723	2 998	2 987	110,2	99,6	109,7
Općina	Punat	1 808	1 876	1 953	103,8	104,1	108,0
Općina	Vrbnik	1 313	1 245	1 270	94,8	102,0	96,7
Kvarnerski otoci		**37 403**	**38 687**	**39 450**	**103,4**	**102,0**	**105,5**
Town/Municipality		**Population**			**Census change index**		
		1991	**2001**	**2011**	**2001/ 1991**	**2011/ 2001**	**2011/ 1991**
Town	Cres	2,971	2,959	2,853	99.6	96.4	96.0
Town	Krk	4,997	5,491	6,243	109.8	113.7	124.9
Town	Mali Lošinj	8,825	8,388	8,070	95.0	96.2	91.4
Town	Rab[5]	9,205	9,480	9,241	103.0	97.5	100.4
Municipality	Baška	1,456	1,554	1,668	106.7	107.3	114.6
Municipality	Dobrinj	1,944	1,970	2,023	101.3	102.7	104.1
Municipality	Malinska-Dubašnica	2,161	2,726	3,142	126.1	115.3	145.4
Municipality	Omišalj	2,723	2,998	2,987	110.2	99.6	109.7
Municipality	Punat	1,808	1,876	1,953	103.8	104.1	108.0
Municipality	Vrbnik	1,313	1,245	1,270	94.8	102.0	96.7
Kvarner islands		**37,403**	**38,687**	**39,450**	**103.4**	**102.0**	**105.5**

Izvor: Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gospodarstava, 31. 3. 1991., Stanovništvo u zemlji i u inozemstvu po naseljima, Dokumentacija 911, DZS, Zagreb, 1996.; Popis stanovništva kućanstava i stanova 31. 3. 2001., Stanovništvo prema prisutnosti/odsutnosti, po naseljima, DZS, Zagreb, CD-ROM, 2004.; Statističko izvješće DZS br. 1441, Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011., prvi rezultati, Zagreb 2011.
Sources: Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gospodarstava, 31. 3. 1991., Stanovništvo u zemlji i u inozemstvu po naseljima, Dokumentacija 911, DZS, Zagreb, 1996.; Popis stanovništva kućanstava i stanova 31. 3. 2001., Stanovništvo prema prisutnosti/odsutnosti, po naseljima, DZS, Zagreb, CD-ROM, 2004.; Statističko izvješće DZS br. 1441, Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011., prvi rezultati, Zagreb 2011.

[5] Od toga je današnja općina Lopar 2001. godine brojila 1 191 stanovnika, a 2011. godine 1 247 stanovnika.

[5] In the current Municipality of Lopar there were 1,191 residents in 2001, and 1,247 residents in 2011.

Lopar. U ovoj analizi predmet raščlambe bit će integralno rapsko područje, koje je u proteklih deset godina izgubilo 239 stanovnika. Depopulacija je nadalje osnovna odrednica ukupnog kretanja grada Cresa, koji ne obuhvaća sva otočna naselja jer se Punta Križa, Belej i Osor nalaze u sklopu administrativne jedinice grada Malog Lošinja. Relativna stopa smanjenja broja stanovnika grada Cresa bila je veća u posljednjem međupopisnom razdoblju u usporedbi s prethodnim desetljećem. Depopulacija nije samo zabilježena u otočnom gradskom središtu, naselju Cres, već i u gotovo svim ostalim naseljima na otoku na kojem niti jedno naselje nema više od 200 stanovnika.

Praćenje broja stanovnika lošinjskog arhipelaga otkriva procese tipične za demografsko kretanje tzv. "malih populacija" (Magaš, 2008.). Na Susku, Iloviku i Unijama došlo je do očekivanih demografskih promjena, smanjenja broja stanovnika. Jedini mali otok na kojem od popisa 2001. do danas nije zabilježena depopulacija jesu Male Srakane koje takvo stanje mogu zahvaliti činjenici da na njima žive ukupno dva stanovnika[6].

Kako bi se što bolje rasvijetlile demografske promjene nastale u posljednjem međupopisnom razdoblju napravljena je usporedba indeksa popisne promjene i tipa indeksa demografskih resursa[7] 2001. godine. Rezultati analize podataka pokazuju izrazitu disproporciju demografskih promjena ostvarenih u međupopisnom razdoblju 2001. – 2011. i demografskih resursa na početku analiziranog razdoblja (Tablica 3.). Do očekivanog smjera kretanja broja stanovnika došlo je tek u tri od 10 administrativnih jedinica Kvarnerskog otočja – u gradu Cresu došlo je do smanjenja broja stanovnika (slabi demografski resursi), dok je u gradu Krku i općini Malinska-Dubašnica došlo do porasta broja stanovnika (dobri demografski resursi).

[6] Broj stanovnika otoka Suska i Ilovika se u zadnjem međupopisnom razdoblju smanjio za više od petine. Tako je Susak sa 188 stanovnika početne 2001. godine pao na 148 završne 2011. godine, a Ilovik sa 104 na 79. Broj stanovnika Unija se smanjio tek za 1,1%, odnosno s 90 na 89. Na Velikim Srakanama se u analiziranom razdoblju broj stanovnika smanjio čak za 62,5%, odnosno s osam na tri stanovnika.

[7] Indeks demografskih resursa jest sintetični pokazatelj s pomoću kojeg se lakše identificiraju, vrednuju i uspoređuju demografski resursi jedinica (naselja, gradova i općina i sl.) nekoga prostora. O tome više vidjeti u: Nejašmić i dr., 2009. i Nejašmić, Mišetić, 2010.

Lopar. The integral area of the island, which lost 239 residents in the last ten years, is going to be analysed here. Depopulation is, furthermore, also the main determinant of the population change in the town of Cres, which does not include all the island settlements, since Punta Križa, Belej and Osor belong to the town of Mali Lošinj administrative unit. Population decrease rate in the Town of Cres was higher in the last intercensal period than during the previous decades. Depopulation was recorded not only in the central urban area of the island, the town of Cres, but also in almost every other settlement on the island, none of which has a population of more than 200.

Population monitoring in the Lošinj archipelago reveals processes typical of the demographic change in the so-called "small populations" (Magaš, 2008). The islands of Susak, Ilovik and Unije have gone through an expected demographic change - depopulation.[6] The only small island that has not been depopulated since the 2001 Census is Male Srakane, because it is inhabited by only two residents.

A comparison of census change index and the type of demographic resources[7] in 2001 was carried out in order to explain the demographic changes that occurred during the last intercensal period. The results of the analysis, displayed in Table 3, show a great disproportion in demographic changes actualised in the 2001-2011intercensus period, and the demographic resources at the beginning of the analysed period. The expected population change occurred only in three out of ten administrative units in the Kvarner Islands –the Town of Cres had a population decline (weak demographic resources), while the Town of Krk and the Municipality of Malinska-Dubašnica had a population increase (good demographic resources).

[6] Populations of Susak and Ilovik decreased by more than one fifth during the last intercensal period. The population of Susak decreased from the initial 188 residents in 2001 to 148 residents in 2011, while the population of Ilovik decreased from 104 to 79. The population of Unije decreased only by 1.1%, i.e. from 90 to 89. Velike Sarakane had a decline in population of almost 62.5%, i.e. from 8 to 3 residents.

[7] The index of demographic resources is a synthetic indicator that helps identify, evaluate and compare demographic resources of units (settlements, cities and districts, etc.) in a certain area. Further information in Nejašmić et al., 2009, or Nejašmić, Mišetić, 2010.

Tablica 3. Indeks popisne promjene 2011./2001. i tip indeksa demografskih resursa općina i gradova Kvarnerskih otoka 2001. godine
Table 3 Census change index 2011/2001 and the type of demographic resources index in cities and municipalities on the Kvarner islands in 2001

Grad/Općina		Indeks popisne promjene 2011./2001.	Tip indeksa demografskih resursa 2001. godine	
Grad	Cres	96,4	D	Slabi demografski resursi
Grad	Krk	113,7	C	Dobri demografski resursi
Grad	Mali Lošinj	96,2	B	Povoljni demografski resursi
Grad	Rab	97,5	C	Dobri demografski resursi
Općina	Baška	107,3	D	Slabi demografski resursi
Općina	Dobrinj	102,7	E	Vrlo slabi demografski resursi
Općina	Malinska-Dubašnica	115,3	C	Dobri demografski resursi
Općina	Omišalj	99,6	B	Povoljni demografski resursi
Općina	Punat	104,1	D	Slabi demografski resursi
Općina	Vrbnik	102,0	D	Slabi demografski resursi
Town /Municipality		**Census change index 2011/2001**	**Type of demographic resources index in 2001**	
Town	Cres	96.4	D	weak demographic resources
Town	Krk	113.7	C	good demographic resources
Town	Mali Lošinj	96.2	B	favourable demographic resources
Town	Rab	97.5	C	good demographic resources
Municipality	Baška	107.3	D	weak demographic resources
Municipality	Dobrinj	102.7	E	very weak demographic resources
Municipality	Malinska-Dubašnica	115.3	C	good demographic resources
Municipality	Omišalj	99.6	B	favourable demographic resources
Municipality	Punat	104.1	D	weak demographic resources
Municipality	Vrbnik	102.0	D	weak demographic resources

Ovo se neslaganje pokazalo značajnim i na nižoj razini prostornih jedinica, odnosno na razini naselja gdje je ono zabilježeno u točno 50% naselja ili njih 58 (Slika 2. i 3.). I u ovom slučaju dominiraju naselja s porastom broja stanovnika, a koja su 2001. godine pripadala tipu naselja slabih, vrlo slabih ili izrazito slabih demografskih resursa (42 naselja). Devet je naselja iz skupina dobrih, povoljnih i izrazito povoljnih demografskih resursa zabilježilo smanjenje broja stanovnika 2011. godine u odnosu na 2001. godinu. Osim navedenih naselja valja izdvojiti i njih sedam koja su zabilježila stagnaciju broja stanovnika u analiziranom međupopisnom razdoblju, a na početku toga razdoblja su

This disproportion proved to be important on a lower level, i.e. the level of settlements, where it was recorded in exactly 50% of the settlements, or 58 of them (Figure 2, Figure 3). Dominant settlements in the area are those that in 2001 belonged to the type with weak, very weak or extremely weak demographic resources, but now show an increase in population (42 settlements). Nine settlements from the groups with good, favourable and extremely favourable demographic resources marked a decrease in population in 2011, when compared to 2001 data. In addition, there are also seven settlements that recorded a stagnation of population in the analysed intercensal period. At the beginning of

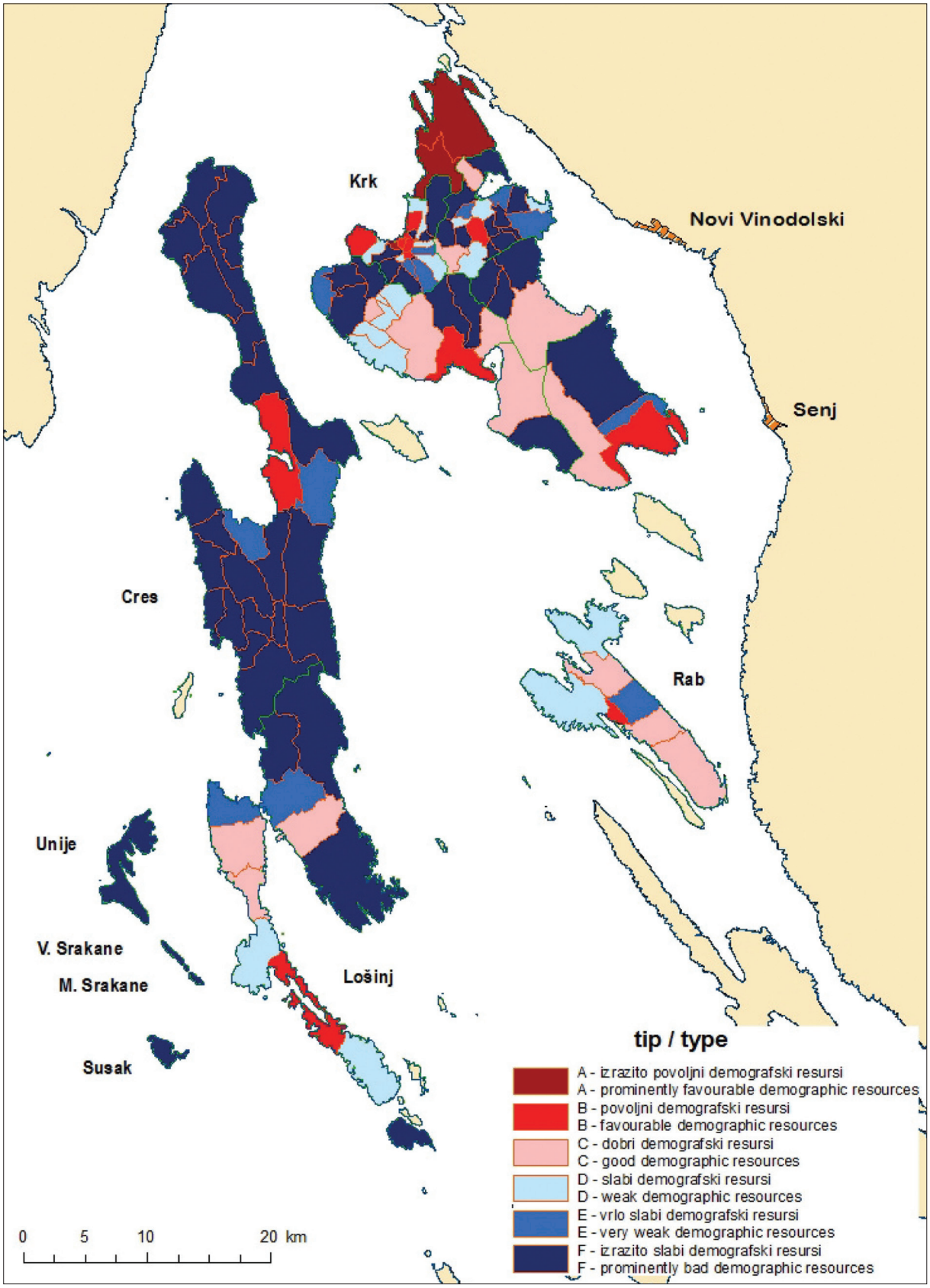

Slika 2. Tip indeksa demografskih resursa naselja Kvarnerskih otoka 2001. godine
Figure 2 Type of demographic resources index for settlements on the Kvarner islands in 2001

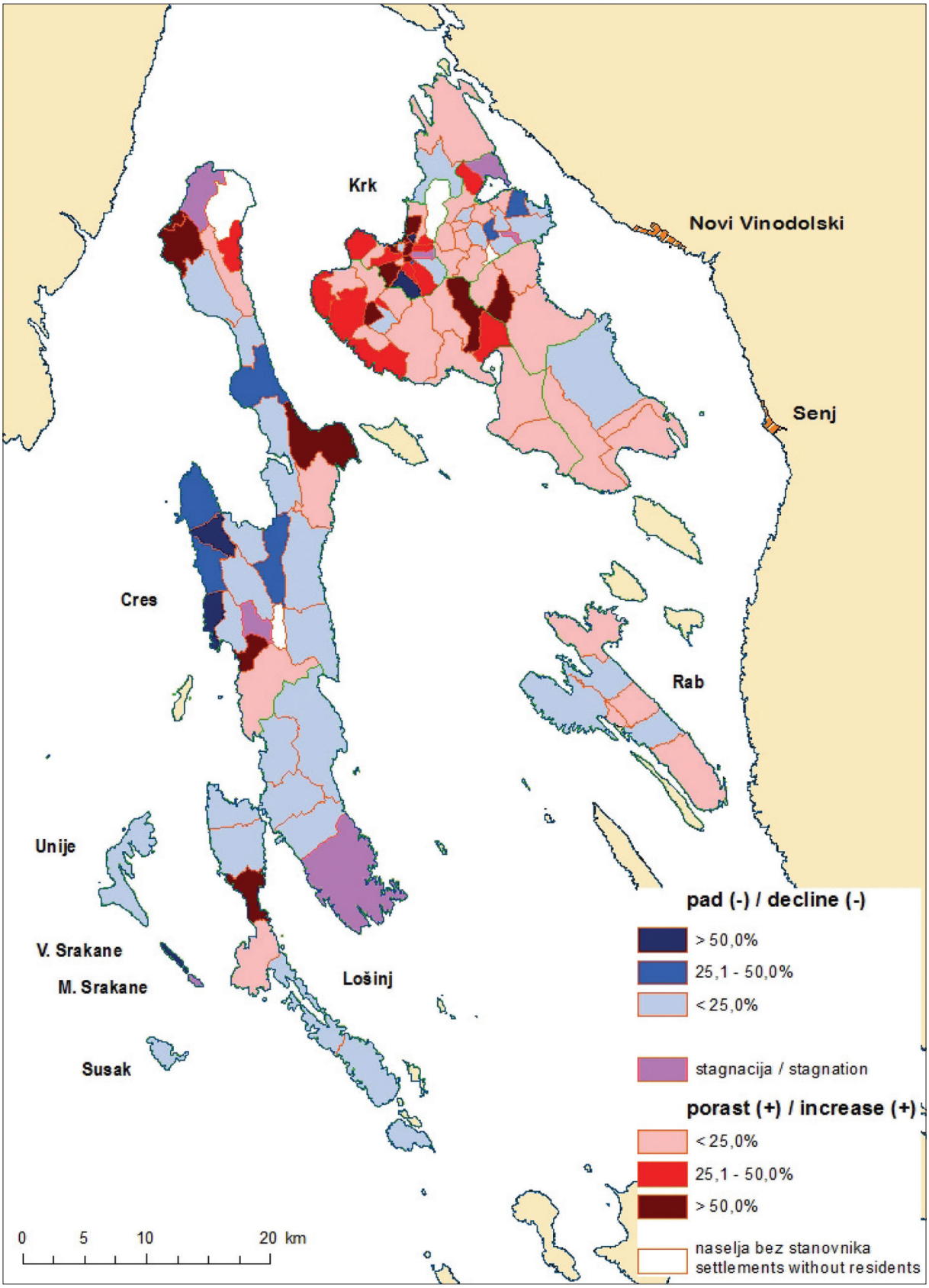

Slika 3. Indeks promjene broja stanovnika naselja Kvarnerskih otoka u razdoblju 2001.-2011. godine
Figure 3 Population change index for settlements on the Kvarner islands 2001-2011

bila svrstana u dvije najniže kategorije slabijih demografskih resursa. Poznavajući strukturu indeksa demografskih resursa nije teško zaključiti da glavni generator ovakva neslaganja među indeksima leži u mehaničkoj sastavnici ukupnog kretanja stanovništva, odnosno migracijama koje su se dogodile na Kvarnerskim otocima u prvom desetljeću 21. stoljeća. Pojačano iseljavanje stanovnika iz naselja s dobrim demografskim resursima ponajprije je potaknuto lošim gospodarskim prilikama na analiziranom prostoru u danom razdoblju, čemu svakako valja pridodati i određen stupanj izoliranosti naselja koji proizlazi iz činjenice da su smještena na otoku. I dok je ovaj proces donekle bio i očekivan, doseljavanje stanovnika u otočna naselja s lošim demografskim resursima nije, bar ne ovakvog intenziteta. Zašto je došlo do ove pojave moći će se pouzdanije govoriti tek kada budu za analizu dostupni podaci o strukturama stanovništva, no i iz sada dostupnih osnovnih podataka o stanovništvu, kućanstvima i stanovima uočavaju se određene zakonitosti. Većinu (više od dvije trećine) naselja u kojima je, unatoč lošim demografskim resursima, zabilježeno doseljavanje stanovništva, karakterizira da u ukupnom broju stanova – natpolovični udio čine stanovi koji ne služe stanovanju. Ove nas činjenice navode na zaključak da je nastavljen proces prijavljivanja "fiktivnog stanovništva"[8] na Kvarnerskim otocima koji je bio detektiran u prethodnom međupopisnom razdoblju. Ako se ova pretpostavka potvrdi i nakon detaljnijih analiza demografskih struktura stanovništva, možemo zaključiti da se, osim metodološki preciznije definicije stanovnika naselja, ni ovim popisom ne može točno definirati broj stanovnika na otocima.

Prirodno kretanje stanovnika Kvarnerskih otoka u posljednjih 20 godina

Uspoređujući biodinamičke značajke populacije Kvarnerskog otočja u proteklih 10 godina s onima koje su ih obilježavale od 1991. do 2001. godine, možemo zaključiti sljedeće:

– došlo je do daljnjeg pada stope nataliteta kao i ukupnog broja rađanja

[8] Kako bi izbjegli obvezu plaćanja poreza na kuće za odmor lokalnoj zajednici, dio stanovništva prijavljuje mjesto prebivališta u naselju u kojem ima kuću za odmor, a da praktično tu ne živi veći dio godine. Tako se stvara kohorta "fiktivnog stanovništva" koja je detektirana na cijelom hrvatskom otočnom prostoru kod analize stanovništva 2001. godine (Lajić, Mišetić, 2006.).

the period, they were placed in the lowest two categories with weak demographic resources. Knowing the structure of the demographic resources index, it is evident that the main generator of this particular disproportion is the mechanic component of general population change, i.e. migrations, which took place on the Kvarner Islands in the first decades of the 21st century. Increased emigration from settlements with good demographic resources was mainly caused by the poor economic situation in the area and a certain level of isolation since they were situated on an island. While this process was somewhat expected, the immigration to island settlements with weak demographic resources was not expected, at least not in such intensity. When the population structure data becomes available, it will be possible to determine why this happened, although certain regularities can be noticed in the currently available data on population, households and apartments. In most of the settlements (more than two-thirds) which, in spite of weak demographic resources, more than a half of the total number of apartments were not used as a place of residence. These facts lead to the conclusion that the process of "fictive population"[8] registration, detected in the previous intercensal period, continues on the Kvarner islands. If this hypothesis proves to be true after a detailed analysis of demographic structures, it will be possible to conclude that the population of the islands cannot be precisely defined with this census either, despite methodologically more precise definition of a settlement resident.

Natural population change on the Kvarner islands in the last twenty years

If we compare biodynamic characteristics of the Kvarner islands' population in the last ten years with those in the period from 1991 to 2001, we can conclude the following:

- There has been a further decrease of birth rate, as well as the total number of births;

[8] To avoid paying second home tax to the local community a part of population registers their place of residence in a settlement where they own a second home, without actually residing there for most of the year. During the 2001 Census data analysis a cohort of "fictive residents" was detected on all Croatian islands (Lajić, Mišetić, 2006).

Tablica 4. Prirodno kretanje stanovnika administrativnih jedinica Kvarnerskih otoka od 1991. do 2000. godine
Table 4 Natural population change in the Kvarner islands' administrative units in the period from 1991 to 2000

Grad/Općina		Prirodno kretanje					
		N	M	PP	n	m	pp
Grad	Cres	255	409	-154	8,6	13,8	-5,2
Grad	Krk	631	623	8	12,0	11,9	0,2
Grad	Mali Lošinj	882	873	9	10,2	10,1	0,1
Grad	Rab	853	899	-46	9,1	9,6	-0,5
Općina	Baška	117	301	-184	7,8	20,0	-12,2
Općina	Dobrinj	142	391	-249	7,3	20,0	-12,7
Općina	Malinska-Dubašnica	263	269	-6	11,0	11,0	-0,2
Općina	Omišalj	288	189	99	10,1	6,6	3,5
Općina	Punat	192	258	-66	10,4	14,0	-3,6
Općina	Vrbnik	84	256	-172	6,6	20,0	-13,4
Kvarnerski otoci		**3 707**	**4 468**	**-761**	**9,7**	**11,7**	**-2,0**
Town/Municipality		**Natural change**					
		N	M	PP	n	m	pp
Town	Cres	255	409	-154	8.6	13.8	-5.2
Town	Krk	631	623	8	12.0	11.9	0.2
Town	Mali Lošinj	882	873	9	10.2	10.1	0.1
Town	Rab	853	899	-46	9.1	9.6	-0.5
Municipality	Baška	117	301	-184	7.8	20.0	-12.2
Municipality	Dobrinj	142	391	-249	7.3	20.0	-12.7
Municipality	Malinska-Dubašnica	263	269	-6	11.0	11.0	-0.2
Municipality	Omišalj	288	189	99	10.1	6.6	3.5
Municipality	Punat	192	258	-66	10.4	14.0	-3.6
Municipality	Vrbnik	84	256	-172	6.6	20.0	-13.4
Kvarner islands		**3,707**	**4,468**	**-761**	**9.7**	**11.7**	**-2.0**

Izvor: Tablogrami: Prirodno kretanje 1991. – 2010. godine, DZS, Zagreb (stope prirodnog kretanja izračunali autori)
Source: Tablogrami: Prirodno kretanje 1991.–2010. godine, DZS, Zagreb (Natural change rates calculated by the authors)

– stopa mortaliteta se neznatno smanjila, dok se broj umrlih osoba povećao
– stopa prirodnog pada povećala se za jednu trećinu (Slika 4., Tablica 4., Tablica 5.).

Prirodno kretanje stanovništva ovoga prostora ne prati smjer ukupnog kretanja broja stanovnika. Povećanje broja stanovnika koje je nastalo pozitivnim pokazateljima mehaničkoga kretanja, gdje u normalnim migracijskim kretanjima kontingent sačinjava mlađa fertilna populacija, trebalo bi pratiti i povećanje nataliteta. Razloge zašto se to nije dogodilo uvelike valja tražiti u dvjema pretpostavkama. Prva je pretpostavka da se dio vlasnika kuća za odmor formalno prijavio

- The mortality rate has slightly decreased while the number of total deaths has increased;
- The rate of natural decrease has increased by one third (Figure 4, Table 4, and Table 5).

Natural population change in this area does not follow the general population change trend. Population growth that occurred due to the positive mechanical change, in which the contingent normally consists of young, fertile population, should be followed by an increase in the birth rate. There are two hypotheses on why this did not happen. The first focuses on the second home owners who registered as permanent residents and therefore the increase

Tablica 5. Prirodno kretanje stanovnika administrativnih jedinica Kvarnerskih otoka od 2001. do 2010. godine
Table 5 Natural movement of population in the administrative units on the Kvarner islands in the period between 2001 and 2010

Grad/Općina		Prirodno kretanje					
		N	M	PP	n	m	pp
Grad	Cres	230	387	-157	7,9	13,3	-5,4
Grad	Krk	557	631	-74	9,5	10,8	-1,3
Grad	Mali Lošinj	693	916	-223	8,4	11,1	-2,7
Grad	Rab[9]	890	1 017	-127	9,5	10,9	-1,4
Općina	Baška	127	249	-122	7,9	15,5	-7,6
Općina	Dobrinj	149	326	-177	7,5	16,3	-8,9
Općina	Malinska-Dubašnica	284	316	-32	9,7	10,8	-1,1
Općina	Omišalj	243	208	35	8,1	7,0	1,1
Općina	Punat	155	242	-87	8,1	12,6	-4,5
Općina	Vrbnik	117	198	-81	9,3	15,7	-6,4
Kvarnerski otoci		**3445**	**4490**	**-1045**	**8,8**	**11,5**	**-2,7**
Town/Municipality		**Natural change**					
		N	M	PP	n	m	pp
Town	Cres	230	387	-157	7.9	13.3	-5.4
Town	Krk	557	631	-74	9.5	10.8	-1.3
Town	Mali Lošinj	693	916	-223	8.4	11.1	-2.7
Town	Rab[9]	890	1,017	-127	9.5	10.9	-1.4
Municipality	Baška	127	249	-122	7.9	15.5	-7.6
Municipality	Dobrinj	149	326	-177	7.5	16.3	-8.9
Municipality	Malinska-Dubašnica	284	316	-32	9.7	10.8	-1.1
Municipality	Omišalj	243	208	35	8.1	7.0	1.1
Municipality	Punat	155	242	-87	8.1	12.6	-4.5
Municipality	Vrbnik	117	198	-81	9.3	15.7	-6.4
Kvarner islands		**3,445**	**4,490**	**-1 045**	**8.8**	**11.5**	**-2.7**

Izvor: Tablogrami: Prirodno kretanje 1991. – 2010. godine, DZS, Zagreb (stope prirodnoga kretanja izračunali autori)
Source: Tablogrami: Prirodno kretanje 1991.–2010. godine, DZS, Zagreb (Natural change rates calculated by the authors)

kao stalno stanovništvo tako da uz povećanje njihova broja ne dolazi do adekvatnog povećanja njihova potomstva. Druga je pretpostavka da se dio vlasnika kuća za odmor nakon odlaska u mirovinu uistinu doselio na Kvarnerske otoke što se odrazilo samo na mehaničku sastavnicu ukupnoga kretanja stanovništva.

[9] Budući da se 2006. godine od grada Raba odvojila općina Lopar, od 2007. godine prirodno kretanje objavljuje se posebno za grad Rab, a posebno za općinu Lopar. S obzirom na to da za odvojene statističke jedinice imamo podatke za samo tri godine, za potrebe ovoga članka smo i nadalje koristili skupne podatke.

in their number is not followed by an adequate increase in the number of their descendants. The other hypothesis is about the second home owners who actually moved to the Kvarner islands after retiring and this reflected only on the mechanical component of the total population change.

[9] Since the Municipality of Lopar was separated from the City of Rab in 2007, the natural change has been disclosed separately for the City of Rab and the Municipality of Lopar. Since the data for these separate statistic units has been recorded only during the last three years, available data was used in this paper henceforth.

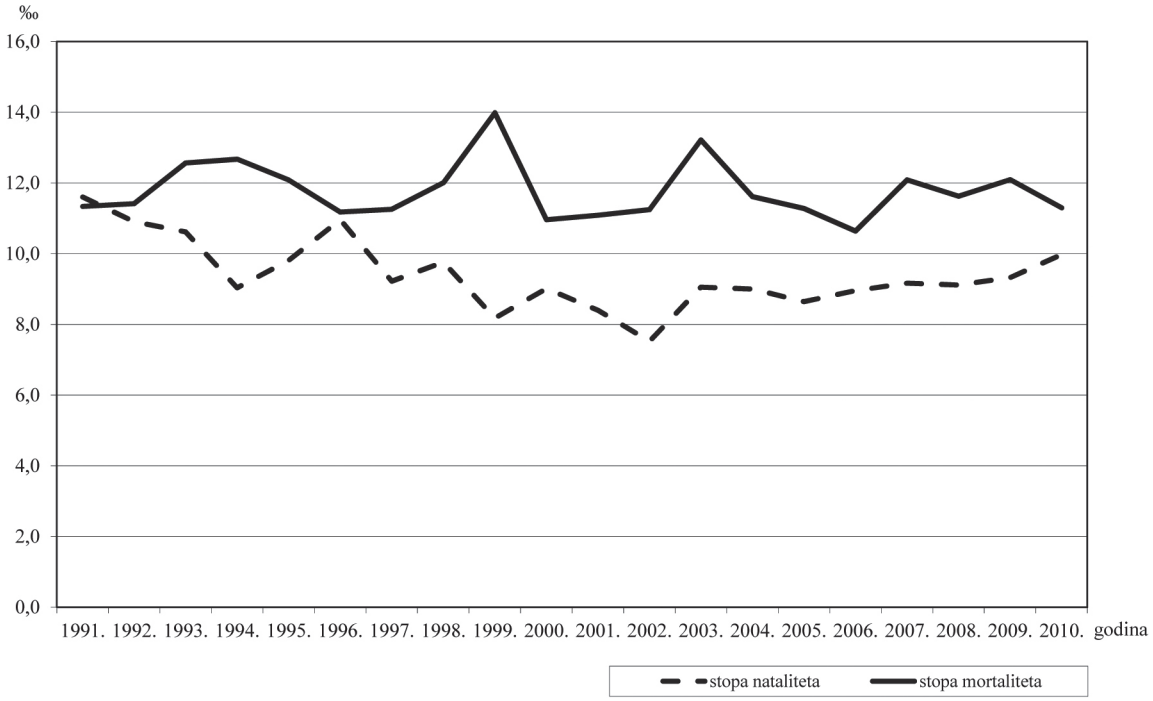

Slika 4. Prirodno kretanje stanovništva Kvarnerskih otoka 1991. – 2010.
Figure 4 Natural population change on the Kvarner islands from 1991 to 2010

Na Kvarnerskim otocima u proteklih deset godina rodilo se 380 djece manje nego u prethodnom međupopisnom razdoblju. To smanjenje odrazilo se na promjenu, odnosno pad stope nataliteta od prethodnih, također niskih 10,2‰ sadašnju razinu vrlo niskoga prosječnog godišnjeg nataliteta od 8,7‰. Danas je u svim otočnim populacijama prisutan niski natalitet koji nigdje ne prelazi 10‰. Rang općina i gradova po ovom kriteriju nije se promijenio u odnosu na razdoblje 1991. – 2000., ali su se stope nataliteta smanjile za oko 25%. U Rabu, Vrbniku, Malinskoj-Dubašnici i Baškoj rodilo se više djece, u Dobrinju podjednak broj, dok je u do sada najvitalnijim otočnim zajednicama (Krk, Mali Lošinj i Omišalj) zabilježeno smanjenje ukupnog broja rađanja.

Zatečena dobna struktura, ali i pretpostavljena prosječna useljenička, odražavaju se na razinu otočnog mortaliteta. Broj umrlih osoba u posljednjem međupopisnom razdoblju nadmašio je istu biološku pojavu u međupopisnom razdoblju od 1991. do 2001. godine za 160. Međutim, stopa prosječnoga godišnjeg mortaliteta smanjena je, ali tek za pola promila. Podaci o dobnoj strukturi i prosječnoj starosti dobiveni popisom stanovništva

Over the past ten years, there have been 380 births less on the Kvarner islands than in the previous intercensal period. This decrease has affected the population change, i.e. the decrease of birth rate, from the previous 10.2‰, which was already low, to the very low level of average annual birth rate of 8.7‰. All the island populations in Croatia currently have a low birth rate that does not exceed 10‰. According to this criterion, the ranking of municipalities and cities has not changed if compared with the period from 1991 to 2000 but the birth rate has declined by approximately 25%. More children were born in Rab, Vrbnik, Malinska-Dubašnica and Baška. The number remained the same in Dobrinje, while the island communities that have so far been the most vital (Krk, Mali Lošinj and Omišalj) have recorded a decline in the total number of births.

The current age structure and the presumed average immigration structure reflect on the mortality rate on the island. The number of deaths in the last intercensal period exceeded that in the 1991-2001 intercensal period by 160. However, the average annual mortality rate has declined, but only by 0.5‰. The 2011 Census age structure and

iz 2011. godine još uvijek nisu dostupni, ali prosječna dob dobivena na temelju prošlog popisa stanovništva (2001. 40,3 godine) te udio starijih od 60 godina u ukupnoj otočnoj populaciji (koeficijent starosti 2001.godine na Kvarnerskim otocima iznosio je 22,8) nagovješćuju da bi najnoviji podaci mogli biti nepovoljniji, što bi u budućnosti povećalo ukupan broj umrlih, uz stabiliziranje razine stopa mortaliteta.

U oba analizirana međupopisna razdoblja Omišalj ima najnižu stopu mortaliteta u skupini Kvarnerskih otoka. No s prosječnim stopama mortaliteta u visini od 6,6‰ (1991. – 2000.) i 7‰ (2001. – 2010.) Omišalj uz općinu Viškovo bilježi najniže stope mortaliteta u cijeloj Primorsko-goranskoj županiji. Visina mortaliteta uz niski natalitet definira vrijednosti prirodnoga kretanja stanovništva otočja. Kao i u proteklim razdobljima, tako i u posljednjem desetljeću samo je u Omišlju natalitet nadvisio broj umrlih pa je stoga i Omišalj jedini imao pozitivno prirodno kretanje. U gradu Krku koji je uz Malinsku-Dubašnicu zabilježio najveću stopu rasta broja stanovnika u zadnjem međupopisnom razdoblju, mortalitet je nadvisio broj rađanja. Da bi se objasnilo ovu neočekivanu promjenu predznaka prirodnog kretanja u odnosu na prethodno međupopisno razdoblje, potrebno je napraviti detaljnije analize demografske strukture, a posebno dobne strukture novopridošlog stanovništva. Također valja napomenuti da je među svim analiziranim administrativnim jedinicama Kvarnerskih otoka jedino još kod Malog Lošinja došlo do zaokreta predznaka prirodnog kretanja. To je, za razliku od Grada Krka, donekle i očekivano jer je ovaj grad u oba međupopisna razdoblja imao pad broja stanovnika i negativnu migracijsku bilancu.

Selidbeni saldo na Kvarnerskim otocima proteklih 20 godina

Da se radi o zatvorenim populacijama, dakle onima gdje ne postoje migracijski tokovi, hrvatski bi otoci pod utjecajem vrlo loše bioreprodukcije sve više tonuli u depopulaciju. Takvo je stanje uglavnom dominiralo od kraja Prvoga svjetskog rata do kraja proteklog stoljeća (Lajić, 1992.; Lajić, 2006.). Otoci su bili primjer hrvatskog prostora trajnog iseljavanja. Šezdesetih godina prošlog stoljeća iseljavanju se pridružuje denatalitet, što je brojne hrvatske otoke dovelo do granice izumiranja, to jest do biološke neodrživosti. I u najnovijem razdoblju migracije

average age data are still not available. However, the average age according to the previous 2001census is 40.3 years and the number of people over 60 in the total island population (the age coefficient on the Kvarner islands was 22.8 in 2001) indicate that the latest data could be even more unfavourable. This would lead to an increased total number of deaths in the future and the stabilisation of the mortality rate.

During the both analysed intercensal periods, Omišalj had the lowest mortality rate on the Kvarner islands. However, with the average mortality rate of 6.6‰ (1991-2000) and 7‰ (2001-2010) Omišalj recorded the lowest mortality rate in the whole Primorje-Gorski Kotar region, along with the Municipality of Viškovo. High mortality rate and low birth rate define the value of natural island population change. As in the previous periods, birth rate exceeded the number of deaths in Omišalj, therefore only Omišalj recorded a positive natural change. In the Town of Krk, which, like Malinska-Dubašnica, recorded the highest population increase rate in the last intercensal period, the mortality exceeded the number of births. To explain this unexpected change of natural change trend in comparison with the previous intercensal period, a further demographic structure analysis is necessary, especially regarding the age structure of the newcome population. It is noteworthy that among all the analysed administrative units in the Kvarner islands, only Mali Lošinj area showed a significant turn in the natural change trend. This was somewhat expected since this town, unlike the Town of Krk, had a decrease in population and a negative migration balance in the last two intercensal periods.

Migration balance on the Kvarner islands in the last twenty years

If these were closed populations, with no migration flow, Croatian islands would sink ever deeper into depopulation under the influence of a very poor bio-reproduction. This state was dominant from the end of the World War II to the end of the last century (Lajić, 1992; Lajić, 2006). The islands were a representative example of an area under the influence of constant emigration. Emigration combined with natural population decline brought numerous Croatian islands on the verge of extinction, i.e. biological unsustainability, during the 1960s. In the latest period, migrations have also determined the basic demographic

determiniraju osnovne demografske procese i predznake ukupnog kretanja. Oni otoci koji bilježe porast broja stanovnika to isključivo zahvaljuju registriranom pozitivnom selidbenom saldu koji u pravilu statistički nadvisuje denatalitet. Ovakve su značajke obilježile glavninu jadranskih otočnih podskupina. S druge strane, na onim otocima kod kojih je zabilježen pad ukupnog broja stanovnika najčešće nalazimo stanje u kojem je uz prirodno kretanje i mehaničko kretanje nepovoljno.

Dva dominantna obilježja demografskog razvoja Kvarnerskih otoka su visoke stope mortaliteta i doseljavanje. Migracije su presudno utjecale na predznak i intenzitet općeg kretanja stanovništva te donekle na promjene struktura otočnog stanovništva.

U dvadesetogodišnjem razdoblju (1991. – 2011.) na Kvarnerskim otocima samo je kod grada Malog Lošinja broj odseljenog stanovništva bio veći od broja doseljenih (Tablica 6.). Konstatirali smo da je u toj administrativnoj jedinici u prvoj dekadi zabilježen prirodni prirast, a u potonjoj denatalitet. Upravo negativno prirodno kretanje možemo dovesti u neposrednu vezu s negativnim migracijskim saldom gdje u emigracijskom kontingentu glavninu čine mlađe reproduktivne generacije. Sličnu situaciju nalazimo i u općini Omišalj čija je struktura zaposlenih bitno odudarala od ostalih populacija na Kvarnerskim otocima. Kod ove populacije bio je zamjetno visok udio zaposlenih u lokalnoj industriji, gdje je nakon određenih faza restrukturiranja došlo do potisnih čimbenika koji su rezultirali da je od 2001. do 2011. godine u Omišlju došlo do većeg iseljavanja nego useljavanja. Uz njih još je jedino u gradu Rabu zabilježen negativan migracijski saldo, a svi ostali gradovi i općine Kvarnerskog otočja imali su u posljednjem međupopisnom razdoblju pozitivni selidbeni saldo. U skupinu administrativnih jedinica s visokom stopom neto migracije uvrstili smo grad Krk te krčke općine Bašku, Malinsku-Dubašnicu i Dobrinj. Nešto niže stope neto migracije nalazimo u Vrbniku i Puntu, dok su u gradu Cresu stope useljavanja tek nešto više u odnosu na stope iseljavanja. U preostalim administrativnim jedinicama na Kvarnerskim otocima (grad Mali Lošinj, grad Rab i općina Omišalj) također pripadaju skupini s nešto nižim stopama neto migracije, ali su kod njih stope useljavanja tek nešto niže u odnosu na stope iseljavanja.

processes and indicators of general change. The islands that have recorded a population increase owe this fact entirely to the positive migration balance, which, as a rule, statistically exceeds natural population decline. These features characterise the majority of Adriatic island subgroups. On the other hand, the islands that have recorded a total population decline are the ones where the natural and mechanical movements are usually unfavourable.

Two dominant features of demographic development on the Kvarner islands are high mortality rate and immigration. Migrations had a crucial influence on the general population change indicator and intensity, and, to some extent, on the changes in the islands' population structure.

During the last twenty-year period on the Kvarner islands (1991-2011) emigration exceeded immigration only in the Town of Mali Lošinj (Table 6). We have already noted that this administrative unit recorded a natural increase in the first decade, and natural decline in the second decade. There is a direct link between this negative natural change and the negative migration balance in which the majority of the emigration contingent is made up of the younger, reproductive generation. Employment structure in the Municipality of Omišalj also significantly differs from other populations on the Kvarner islands. This population includes a significant number of residents employed in the local industry. Certain industry restructuring phases created push factors and resulted in Omišalj recording more emigration than immigration in the period from 2001 to 2011. With the exception of the Town of Rab, which recorded a negative migration balance, all the other cities and municipalities on the Kvarner islands recorded a positive migration balance in the last intercensal period. The Town of Krk, as well as some other municipalities on the island of Krk (Baška, Malinska-Dubašnica and Dobrinj), were placed in the group of administrative units with a high rate of net migration. Slightly lower rates of net migration were recorded in Vrbnik and Punat, while the immigration rates in the Town of Cres were slightly higher than emigration. The remaining administrative units on the Kvarner islands (the Town of Mali Lošinj, the Town of Rab and the Municipality of Omišalj) also belong to the group with lower net migration rates, but their immigration rates are just slightly lower than emigration rates.

Tablica 6. Selidbeni saldo i neto stopa migracije u administrativnim jedinicama na Kvarnerskim otocima od 1991. do 2011. godine
Table 6 Migration balance and net migration rate in the administrative units on the Kvarner from 1991 to 2011

Grad/Općina		Broj stanovnika			MS 1991-2001	m´ 2001/1991	MS 2001-2011	m´ 2011/2001
		1991.	2001.	2011.				
Grad	Cres	2 971	2 959	2 853	+142	+4,8	+51	+1,8
Grad	Krk	4 997	5 491	6 243	+486	+9,3	+826	+14,1
Grad	Mali Lošinj	8 825	8 388	8 070	-446	-5,2	-95	-1,2
Grad	Rab	9 205	9 480	9 241	+321	+3,4	-112	-1,2
Općina	Baška	1 456	1 554	1 668	+282	+18,7	+236	+14,6
Općina	Dobrinj	1 944	1 970	2 023	+275	+14,1	+230	+11,5
Općina	Malinska-Dubašnica	2 161	2 726	3 142	+571	+23,4	+448	+15,3
Općina	Omišalj	2 723	2 998	2 987	+176	+6,2	-46	-1,5
Općina	Punat	1 808	1 876	1 953	+134	+7,3	+164	+8,6
Općina	Vrbnik	1 313	1 245	1 270	+104	+8,1	+106	+8,4
Kvarnerski otoci		**37 403**	**38 687**	**39 450**	**2 045**	**+5,4**	**+1 808**	**+4,6**
Town/Municipality		**Population**			**MS 1991-2001**	**m´ 2001/ 1991**	**MS 2001-2011**	**m´ 2011/ 2001**
		1991	**2001**	**2011**				
Town	Cres	2,971	2,959	2,853	+142	+4.8	+51	+1.8
Town	Krk	4,997	5,491	6,243	+486	+9.3	+826	+14,1
Town	Mali Lošinj	8,825	8,388	8,070	-446	-5.2	-95	-1.2
Town	Rab	9,205	9,480	9,241	+321	+3.4	-112	-1.2
Municipality	Baška	1,456	1,554	1,668	+282	+18.7	+236	+14.6
Municipality	Dobrinj	1,944	1,970	2,023	+275	+14.1	+230	+11.5
Municipality	Malinska-Dubašnica	2,161	2,726	3,142	+571	+23.4	+448	+15.3
Municipality	Omišalj	2,723	2,998	2,987	+176	+6.2	-46	-1.5
Municipality	Punat	1,808	1,876	1,953	+134	+7.3	+164	+8.6
Municipality	Vrbnik	1,313	1,245	1,270	+104	+8.1	+106	+8.4
Kvarner islands		**37,403**	**38,687**	**39,450**	**2,045**	**+5.4**	**+1,808**	**+4.6**

Izvor: Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gospodarstava, 31. 3. 1991., Stanovništvo u zemlji i u inozemstvu po naseljima, Dokumentacija 911, DZS, Zagreb, 1996.; Popis stanovništva kućanstava i stanova 31. 3. 2001., Stanovništvo prema prisutnosti/odsutnosti, po naseljima, DZS, Zagreb, CD-ROM, 2004.; Statističko izvješće DZS br.1441, Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011., prvi rezultati, Zagreb 2011.
Source: Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gospodarstava, 31. 3. 1991, Stanovništvo u zemlji i u inozemstvu po naseljima, Dokumentacija 911, DZS, Zagreb, 1996; Popis stanovništva kućanstava i stanova 31. 3. 2001, Stanovništvo prema prisutnosti/odsutnosti, po naseljima, DZS, Zagreb, CD-ROM, 2004; Statističko izvješće DZS br.1441, Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011, prvi rezultati, Zagreb 2011

Tipovi/modeli kretanja stanovništva Kvarnerskih otoka između 1991. i 2011. godine

Osnovni zaključak o tipovima kretanja stanovništva Kvarnerskih otoka u posljednjih 20 godina je presudan utjecaj imigracije na demografsku sliku ovoga područja. Dimenzije imigracije su takve da ona u ukupnom kretanju

Types/models of population change on the Kvarner islands from 1991 to 2011

The basic conclusion about the population change types on the Kvarner islands in the last twenty years refers to the crucial influence of immigration on the demographic image of the area. Dimensions of the immigration are such

Tablica 7. Tipovi kretanja stanovništva Kvarnerskih otoka na osnovi odnosa prirodne i popisom ustanovljene dinamike od 1991. do 2011. godine
Table 7 Types of population change on the Kvarner islands, based on the relation between the natural and the census-determined dynamics from 1991 to 2011

Grad/Općina		pr'	m´	Stopa popisne promjene	Tip	Trend
Grad	Cres	-5,3	3,3	-2,0	I4	Veoma slaba regeneracija imigracijom
Grad	Krk	-0,6	11,7	11,1	I2	Regeneracija imigracijom
Grad	Mali Lošinj	-1,3	-3,2	-4,5	E3	Izumiranje
Grad	Rab	-0,9	1,1	0,2	I3	Slaba regeneracija imigracijom
Općina	Baška	-9,8	16,6	6,8	I3	Slaba regeneracija imigracijom
Općina	Dobrinj	-10,7	12,7	2,0	I3	Slaba regeneracija imigracijom
Općina	Malinska-Dubašnica	-0,7	19,2	18,5	I2	Regeneracija imigracijom
Općina	Omišalj	2,3	2,3	4,6	I1	Ekspanzija imigracijom
Općina	Punat	-4,1	7,9	3,9	I3	Slaba regeneracija imigracijom
Općina	Vrbnik	-9,8	8,1	-1,7	I4	Veoma slaba regeneracija imigracijom
Kvarnerski otoci		**-2,3**	**5,0**	**2,7**	**I2**	**Regeneracija imigracijom**
Town /Municipality		**pr'**	**m´**	**Census change rate**	**Type**	**Trend**
Town	Cres	-5.3	3.3	-2.0	I4	Very weak regeneration by immigration
Town	Krk	-0.6	11.7	11.1	I2	Regeneration by immigration
Town	Mali Lošinj	-1.3	-3.2	-4.5	E3	Extinction
Town	Rab	-0.9	1.1	0.2	I3	Weak regeneration by immigration
Municipality	Baška	-9.8	16.6	6.8	I3	Weak regeneration by immigration
Municipality	Dobrinj	-10.7	12.7	2.0	I3	Weak regeneration by immigration
Municipality	Malinska-Dubašnica	-0.7	19.2	18.5	I2	Weak regeneration by immigration
Municipality	Omišalj	2.3	2.3	4.6	I1	Expansion by immigration
Municipality	Punat	-4.1	7.9	3.9	I3	Weak regeneration by immigration
Municipality	Vrbnik	-9.8	8.1	-1.7	I4	Very weak regeneration by immigration
Kvarner islands		**-2.3**	**5.0**	**2.7**	**I2**	**Regeneration by immigration**

Izvor: Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gospodarstava, 31. 3. 1991., Stanovništvo u zemlji i u inozemstvu po naseljima, Dokumentacija 911, DZS, Zagreb, 1996.; Popis stanovništva kućanstava i stanova 31. 3. 2001., Stanovništvo prema prisutnosti/odsutnosti, po naseljima, DZS, Zagreb, CD-ROM, 2004.; Statističko izvješće DZS br.1441, Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011., prvi rezultati, Zagreb 2011.; Tablogrami: Prirodno kretanje 1991. – 2010. godine, DZS, Zagreb.
Source: Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gospodarstava, 31. 3. 1991., Stanovništvo u zemlji i u inozemstvu po naseljima, Dokumentacija 911, DZS, Zagreb, 1996.; Popis stanovništva kućanstava i stanova 31. 3. 2001., Stanovništvo prema prisutnosti/odsutnosti, po naseljima, DZS, Zagreb, CD-ROM, 2004.; Statističko izvješće DZS br.1441, Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011., prvi rezultati, Zagreb 2011.; Tablogrami: Prirodno kretanje 1991.–2010. godine, DZS, Zagreb.

predstavlja komponentu koja poništava negativni predznak prirodnoga kretanja te determinira trend demografskog razvoja. Tako su osnovni populacijski trendovi konstruirani i opisani na temelju sljedećih pokazatelja: prirodnoga kretanja, intenziteta popisnih promjena, stope prirodnoga kretanja i selidbenoga salda. Samo

that, in the general change, it annuls the negative indicator of the natural change and determines the trend of demographic development. The basic population trends were constructed and described based on the following indicators: natural change, intensity of census changes, the natural change rate and the migration balance. Population on the

je lošinjska populacija svrstana u kategoriju egzodusnih populacija, dok se sve ostale nalaze u imigracijskim tipovima (Tablica 7.).

Kao i kod cjelokupne otočne populacije, tako i kod većine promatranih administrativnih jedinica prevladava "regeneracija imigracijom", a to je situacija u kojoj je prirodno kretanje negativno, popisom ustanovljeno kretanje pozitivno pri čemu je stopa povećanja ukupnog kretanja veća od stope prirodnog pada (Friganović, Pavić, 1973.; Nejašmić, 2005.). Budući da smo ove populacije promatrali u proteklih 20 godina, valja napomenuti da se suvremena situacija u Omišlju ipak razlikuje od prosjeka tako dugog razdoblja. Ipak, "pozitivna demografska prošlost" i dalje obilježava ukupan trend ove populacije i zadržava je u kategoriji "ekspanzija imigracijom".

island of Lošinj is the only one that has been placed into the category of exodus populations, while all the others are in the immigration types (Table 7).

"Regeneration by immigration" prevails in most of the observed administrative units, just like in the case of the total islands' population, and that is the only situation in which the natural change is negative, the census-determined change positive, and the total change rate higher than the rate of natural decrease (Friganović, Pavić, 1973; Nejašmić, 2005). Since the populations have been observed over the last twenty years, it is important to mention that the current situation in Omišalj still differs from the average of such a long period. Nevertheless, the "positive demographic past" still marks the general trend of this population and keeps it in the "expansion by immigration" category.

Zaključak

Analiza osnovnih demografskih procesa na Kvarnerskim otocima posljednjih 20 godina pokazala je daljnji populacijski rast ovoga područja s jasno izraženom prostornom diferencijacijom. Na jednoj su strani otoci Lošinjskog arhipelaga (Unije, Susak, Ilovik, Male i Vele Srakane) prepoznati kao prostor izrazite demografske regresije, dok se na drugoj strani ističe premošteni Krk čiji je porast broja stanovnika u posljednjem međupopisnom razdoblju uspio nadjačati umjerenu depopulaciju preostalih Kvarnerskih otoka. Dakako, i na otoku Krku su uočene dvije različite demografske skupine administrativnih jedinica. U demografski propulzivnoj skupini nalaze se grad Krk te općine Punat, Omišalj i Malinska-Dubašnica, dok drugoj skupini s nepovoljnijim demografskim pokazateljima pripadaju općine: Vrbnik, Baška i Dobrinj. Analiza je također pokazala da se mogu izdvojiti dva dominantna obilježja demografskog razvoja Kvarnerskih otoka u promatranom razdoblju. Kod prirodnog kretanja su to visoke stope mortaliteta, a kod migracija dominiraju useljenički smjerovi. Posebno valja istaknuti da su migracije presudno utjecale na predznak i intenzitet općega kretanja stanovništva što se trebalo odraziti i na promjene struktura otočnog stanovništva. No povećanje broja stanovnika imigracijom, gdje u normalnim migracijskim kretanjima ovaj kontingent sačinjava mlađa fertilna populacija, trebalo bi rezultirati povećanjem nataliteta, što se ovdje nije dogodilo. Za pretpostaviti je da se određen broj vlasnika kuća za odmor formalno

Conclusion

The analysis of the basic demographic processes in the Kvarner islands over the last twenty years has shown further population growth with a clearly defined spatial differentiation. The Islands of the Lošinj archipelago, which are recognized as an area of severe demographic regression (Unije, Susak, Ilovik, Male and Vele Srakane), are on one side, while on the other side there is the bridged island of Krk, whose population growth in the last intercensal period managed to overcome the moderate depopulation of other Kvarner islands. Nevertheless, two different demographic groups of administrative units were found on the island of Krk. The Town of Krk and municipalities of Punat, Omišalj and Malinska-Dubašnica belong to the demographically propulsive group, while the municipalities Vrbnik, Baška and Dobrinj belong to the group with unfavourable demographic indicators. The analysis has also shown that there two dominant features of demographic development can be perceived on the Kvarner islands in the observed period: high mortality rates within the natural change and immigration within migration trends. It is important to point out that migrations had a crucial influence on general population change trend and intensity, which should have reflected on the changes in population structure. However, population growth by immigration (and in a normal migration change this contingent consists of younger, fertile population) should result in an increased birth rate, which failed to happen in this case. A certain number of second home owners have presumably registered as permanent residents,

prijavio kao stalno stanovništvo te tako povećao broj stanovnika bez pozitivnog utjecaja na biološki sastav stanovništva. U prilog ovoj pretpostavci ide i činjenica da je pozitivan migracijski saldo, u zadnjem međupopisnom razdoblju, zabilježen u znatnom broju naselja koja su 2001. godine pripadala skupini s lošim demografskim resursima, a koja karakterizira natpolovični udio stanova koji ne služe stalnom stanovanju. Potvrde li ovu pretpostavku detaljne analize demografskih struktura stanovništva nakon objave konačnih rezultata Popisa 2011. godine, možemo zaključiti da se ni ovim popisom ne može točno definirati broj stanovnika na otocima te će i nadalje broj stanovnika biti neprecizna polazna varijabla otočnog planiranja.

and thus increased the number of inhabitants without a positive effect on the biological structure of population. The fact that in the last intercensal period a positive migration balance was recorded in a significant number of settlements, which were in the weak demographic resources group in 2001, and are characterised by an above-average share of apartments that are not used as a place of permanent residence, goes in favour of this assumption. If this hypothesis is verified by a detailed analysis of demographic structures after the final 2011 Census results are published, it will be possible to conclude that this last census has also failed to define the number of inhabitants on the islands precisely and that population will remain an imprecise starting variable for island planning in the future.

LITERATURA / *BIBLIOGRAPHY*

Friganović, M., Pavić, P. (1973): *Uzroci i posljedice demografskih promjena u SR Hrvatskoj 1961-1971*, IDIS, Zagreb.

Gelo, J. (2004): *Kretanje broj rezidencijalnoga (boravećeg) stanovništva Hrvatske u 20. stoljeću*, Društvena istraživanja, 13, 72-73, 653-673.

Lajić, I. (1992): *Stanovništvo Dalmatinskih otoka*, Consilium i IMIN, Zagreb.

Lajić, I. (2006): *Kvarnerski otoci – demografski razvoj i povijesne mijene,* IMIN, Zagreb.

Lajić, I., Mišetić, R. (2006): *Otočni logaritam – aktualno stanje i suvremeni demografski procesi na Jadranskim otocima*, IMIN i Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka, Zagreb.

Magaš, D. (2008): *Geografske posebnosti razvitka malih hrvatskih otoka* u: Faričić, J. (Ur.), *Otok Rava*, Sveučilište u Zadru, Razred za prirodne znanosti HAZU, Matica hrvatska – Zadar, Hrvatsko geografsko društvo – Zadar, 19-42.

Nejašmić, I. (2005): *Demogeografija – stanovništvo u prostornim odnosima i procesima*, Školska knjiga, Zagreb.

Nejašmić, I., Toskić, A., Mišetić, R. (2009): *Demografski resursi Republike Hrvatske: sintetični pokazatelji za županije, gradove i općine*, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb.

Nejašmić, I., Mišetić, R. (2010): *Sintetični pokazatelj demografskih resursa: doprinos tipologiji hrvatskog prostora*, Hrvatski geografski glasnik, 72/1, 49-62.

Pokos, N. (2001): *Međupopisna promjena broja stanovnika Republike Hrvatske 1991.-2001. po gradovima i općinama*, Hrvatski geografski glasnik, 63, 67-85.

IZVORI / *SOURCES*

Preporuke konferencije europskih statističara za popise stanovništva i stanova 2010. godine (prijevod), DZS, Zagreb, 2008.

Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gospodarstava, 31. 3. 1991., Stanovništvo u zemlji i u inozemstvu po naseljima, Dokumentacija 911, DZS, Zagreb, 1996.

Popis stanovništva kućanstava i stanova 31. 3. 2001., Stanovništvo prema prisutnosti/odsutnosti, po naseljima, DZS, Zagreb, CD-ROM, 2004.

Statističko izvješće DZS br.1441, Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011., prvi rezultati, Zagreb 2011.

Tablogrami: Prirodno kretanje 1991. – 2010. godine, DZS, Zagreb.